

Justitieutskottets betänkande

1979/80: 37

med anledning av propositionen 1979/80: 87 om ändring i rättegångsbalken m. m. (bandinspelning i rättegång) jämte motioner

Propositionen m. m.

I propositionen 1979/80: 87 har regeringen (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken.
2. lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971: 291).

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad som anförs i det följande under rubriken Utskottet på s. 3.

I samband med propositionen behandlar utskottet de med anledning av propositionen väckta motionerna 1979/80: 1915 av Allan Ekström (m) och 1979/80: 1916 av Lars Werner m. fl. (vpk). Motionsyrkandena redovisas på s. 3.

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

1 Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 9 § och 9 kap. 5 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

På rättens ordförande ankommer att upprätthålla ordning vid rättens sammanträden och att meddela därför nödiga föreskrifter. Han äger utvisa den som stör förhandlingen eller eljest uppträder otillbörligt så ock för undvikande av trängsel begränsa antalet åhörare i rättssalen. Ej må fotografi tagas i rättssalen.

Tränger sig någon, som utvisats, in i rättssalen eller åtlyder någon eljest ej tillsägelse, som meddelats till ordningens upprätthållande, äge rätten förordna, att han skall omedelbart tagas i häkte och kvarhållas där, så länge sammanträdet varar, dock ej utöver tre dagar.

Den som vid sammanträde inför rätten stör förhandlingen eller tager fotografi i rättssalen eller vägrar att efterkomma föreskrift, som meddelats till ordningens upprätthållande, dömes till böter. Till samma straff dömes den som muntligen inför rätten eller i rättegångsskrift uttalar sig otillbörligt.

Föreslagen lydelse

5 kap. 9 §

Det ankommer på rättens ordförande att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden och att meddela de föreskrifter som behövs. Han får utvisa den som stör förhandlingen eller på annat sätt uppträder otillbörligt. Han får också begränsa antalet åhörare i rättssalen för att undvika trängsel. Rätten får förbjuda att annan tar upp förhör på fonetisk väg, om det kan antas att upptagningen blir till men för utredningen. Fotografi får inte tas i rättssalen.

Om någon som har utvisats tränger sig in i rättssalen eller i övrigt inte lyder en tillsägelse som har meddelats för att upprätthålla ordningen, får rätten förordna att han omedelbart skall tas i häkte och kvarhållas där så länge sammanträdet varar, dock inte längre än tre dagar.

9 kap. 5 §¹

Den som vid sammanträde inför rätten stör förhandlingen eller fotograferar i rättssalen eller bryter mot föreskrift eller förbud, som har meddelats med stöd av 5 kap. 9 §, döms till böter. Till samma straff döms den som muntligen inför rätten eller i rättegångsskrift uttalar sig otillbörligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

¹ Senaste lydelse 1973: 240.

2 Förslag till

Lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971: 291)

Härigenom föreskrivs att 38 § förvaltningsprocesslagen (1971: 291) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som vid muntlig förhandling stör förhandlingen eller fotograferar i rättssalen eller vägrar att efterkomma föreskrift, som meddelats till ordningens upprätthållande, dömes till böter, högst femhundra kronor. Till samma straff dömes den som muntligen inför rätten eller i skrivelse till rätten uttalar sig otillbörligt.

Föreslagen lydelse

38 §

Den som vid muntlig förhandling stör förhandlingen eller fotograferar i rättssalen eller bryter mot föreskrift eller förbud, som har meddelats med stöd av 16 §, jämfört med 5 kap. 9 § rättegångsbalken, döms till böter, högst femhundra kronor. Till samma straff döms den som muntligen inför rätten eller i skrivelse till rätten uttalar sig otillbörligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

Motionerna

I motionen 1979/80: 1915 av Allan Ekström (m) hemställs i fråga om rättegångsbalken att riksdagen beslutar att ge 5 kap. 9 § första stycket fjärde meningen följande lydelse:

Likaså äger han förbjuda att annan än rätten tager upp förhör på fonetisk väg, om det kan antagas att upptagningen antingen så besvärar den som höres att det blir till men för utredningen i målet eller framkallar fara för den hördes personliga integritet.

I motionen 1979/80: 1916 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen avslår propositionen 1979/80: 87.

Utskottet

I propositionen föreslås en rättslig reglering av möjligheten för enskilda personer att göra bandinspelningar vid rättegång. Enligt den föreslagna regleringen skall rätten kunna förbjuda sådan inspelning av det skälet att inspelningen kan befaras bli till men för utredningen. Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1980.

I rättegångsbalken (RB) finns f. n. regler, som tar sikte på rättens möjligheter att under en förhandling göra fonetisk upptagning (bandinspelning) av utsagor av vittnen m. fl. (6 kap. 9 §). Däremot saknas i RB regler om

enskildas rätt att göra motsvarande inspelningar. Denna rätt kan begränsas av föreskrifter meddelade enligt 5 kap. 9 § RB, enligt vilket lagrum det ankommer på rättens ordförande att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden och att meddela behövliga föreskrifter; han får utvisa den som stör förhandlingen eller på annat sätt uppträder otillbörligt.

Laga stöd saknas för att hindra en inspelning enbart på den grund att den skulle vara till men för utredningen eller skulle kränka den hördes personliga integritet.

Den angivna ordningen är också tillämplig vid andra domstolar, bl. a. de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Förslaget i propositionen grundar sig på utredningsarbete av domstolsverket och rättegångsutredningen (Ju 1977: 06). Resultatet av utredningsarbetet har remissbehandlats.

I motionen 1916 föreslås att riksdagen avslår propositionen. Enligt motionärerna innebär den föreslagna inskränkningen av möjligheterna att göra privata bandinspelningar inte något skydd för den tilltalade. Motionärerna hänvisar till att det redan finns regler till skydd för den tilltalades integritet, såsom pressetiska regler och bestämmelser som gör det möjligt att hålla rättegång inom stängda dörrar.

Utskottet vill först notera att de regler om rättegång inom stängda dörrar som motionärerna åberopar har till huvudsyfte att åstadkomma sekretessskydd för ömtåliga uppgifter som förebringas vid förhandlingen.

Vid bedömningen av om det behövs ytterligare begränsningar av inspelningsrätten utöver de som finns f. n. bör enligt utskottets mening beaktas betydelsen av att de muntliga utsagor som lämnas av parter, vittnen och andra är tillförlitliga och att de avges så spontant och opåverkat som möjligt. Under remissbehandlingen har enligt utskottets mening tydligt visats att en obegränsad rätt för enskilda att göra bandinspelningar genom påverkan på de hörda personerna kan minska rättssäkerheten och effektiviteten i rättskipningen.

Enligt utskottets mening föreligger sålunda behov av en lagstiftning av det slag som föreslås i propositionen. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 1916.

Innebörden av yrkandet i motionen 1915 är att förbud mot privat bandinspelning vid rättegång skall kunna meddelas om det kan antas att upptagningen antingen så besvärar den som hörs att det blir till men för utredningen eller framkallar fara för den hördes personliga integritet. Motionärens förslag innebär vidare att beslut i saken skall meddelas av rättens ordförande och inte av rätten.

Enligt motionären ger den i propositionen föreslagna bestämmelsen inte på ett tydligt sätt uttryck för den hänsyn till den enskildes integritet som är avsikten med bestämmelsen. Dess syfte kommer enligt motionärens mening till ett rättigare och klarare uttryck i det förslag som förs fram i

motionen och som under remissbehandlingen har väckts av integritets-skyddskommittén.

Den i propositionen föreslagna begränsningen i rätten för enskild att göra bandinspelning vid rättegång är framför allt förestavad av intresset att vinna en riktig utredning i saken; endast om upptagningen kan antas bli till men för utredningen skall den förbjudas. Härmed avses främst sådant men som har sin grund i besvär och obehag hos den hörde på grund av inspelningen. I likhet med motionären anser utskottet att detta bör framgå redan av lagtexten. Den bör därför jämkas i denna del.

Vad gäller önskemålet i motionen 1915 om möjlighet att förbjuda en privat bandinspelning av enbart integritetsskäl vill utskottet med hänsyn till den vikt som tillmäts offentlighetsprincipen och rätten till information i likhet med departementschefen understryka betydelsen av att privata bandinspelningar tillåts i största möjliga utsträckning. Starka skäl måste därför föreligga för att några inskränkningar i rätten till privata bandinspelningar skall få göras.

Vid den avvägning av de motstående intressen som här föreligger bör enligt utskottets mening beaktas att redan den i propositionen föreslagna regleringen medger att en privat bandinspelning kan förbjudas i alla sådana fall där inspelningen kan antas så kränka den hördes integritet att det blir till men för utredningen. Härtill kommer att renodlade integritetsskydds-intressen för enskilda i vissa fall kan tillgodoses med hjälp av regler om massmedias behandling av material från rättegång. En reglering till ytterligare skydd för den enskildes integritet i enlighet med önskemålet i motionen 1915 skulle enligt utskottets mening föra för långt. Utskottet godtar den reglering som föreslås i propositionen i detta hänseende.

Det i motionen 1915 framlagda förslaget innebär vidare att beslut om förbud mot bandinspelning skall meddelas av rättens ordförande också då förbudet grundar sig på annat än ordningsskäl. Enligt utskottets mening saknas skäl att härvidlag gå ifrån den ordning som föreslås i propositionen.

I fråga om den i propositionen föreslagna lagtexten i övrigt anser utskottet att lydelsen av 5 kap. 9 § andra stycket i förslaget till lag om ändring i RB bör jämkas på sätt framgår av utskottets hemställan nedan.

Utöver vad nu har anförts föranleder förslagen i propositionen och motionerna inte något uttalande från utskottets sida.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *avslag på propositionen 1979/80:87* avslår motionen 1979/80:1916,
2. att riksdagen beträffande *utförningen av 5 kap. 9 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken* med anledning av propositionen och motionen 1979/80:1915 antar paragrafen med den ändringen att den erhåller följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:.

Regeringens förslag

Utskottets förslag

5 kap.

9 §

Det ankommer på rättens ordförande att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden och att meddela de föreskrifter som behövs. Han får utvisa den som stör förhandlingen eller på annat sätt uppträder otillbörligt. Han får också begränsa antalet åhörare i rättsalen för att undvika trängsel. Rätten får förbjuda att annan tar upp förhör på fonetisk väg, om det kan antas att upptagningen blir till men för utredningen. Fotografi får inte tas i rättsalen.

Om någon som har utvisats tränger sig in i rättsalen eller i övrigt inte lyder en tillsägelse som har meddelats för att upprätthålla ordningen får rätten förordna att han omedelbart skall tas i häkte och kvarhållas där så länge sammanträdet varar, dock inte längre än tre dagar.

Det ankommer på rättens ordförande att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden och att meddela de föreskrifter som behövs. Han får utvisa den som stör förhandlingen eller på annat sätt uppträder otillbörligt. Han får också begränsa antalet åhörare i rättsalen för att undvika trängsel. Rätten får förbjuda att annan tar upp förhör på fonetisk väg, om det kan antas att upptagningen *så besvärar den som hörs att det* blir till men för utredningen. Fotografi får inte tas i rättsalen.

Om någon som har utvisats tränger sig in i rättsalen eller *om någon* i övrigt inte lyder en tillsägelse som har meddelats för att upprätthålla ordningen får rätten förordna att han omedelbart skall tas i häkte och kvarhållas där så länge sammanträdet varar, dock inte längre än tre dagar.

3. att riksdagen antar det under 2 nämnda förslaget i de delar det inte omfattas av utskottets hemställan under 2.
4. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971: 291).

Stockholm den 15 april 1980

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp), Maja Ohlin (s), Stina Eliasson (c) och Maja Bäckström (s).

Särskilt yttrande

Bonnie Bernström (fp) anför:

I propositionen aktualiseras besvärliga avvägningsproblem som berör offentlighetsprincipen. Jag delar utskottets bedömning att den i propositionen föreslagna lösningen är godtagbar och att starka skäl måste föreligga för att några inskränkningar i rätten till privata bandinspelningar skall få göras. Jag förutsätter att tillämpningen av den nya regleringen noggrant följs med avseende på risken för konflikter med offentlighetsprincipen och såvitt gäller den tekniska utvecklingen på området.

